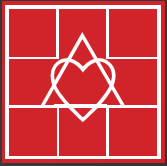

Jaargang 134 • December • nr 2906

de Oud-Katholiek

Tijdschrift voor de Oud-Katholieke Kerk van Nederland

VERWACHTING

Thema

- 7 Vol verwachting blijf ik uitzien**
Acht tips voor nieuwe mensen in de parochie
- 10 Het verwerken van verlies**
Als verwachtingen illusies blijken
- 13 Gods nieuwe wereld**
De verwachting van de toekomst van onze Heer
- 16 Advent**
Tijd van wachten

En verder

- 3 Column**
Gezwel
- 4 Seksueel misbruik in de Oud-Katholieke Kerk**
Synode bespreekt Plan van Aanpak
- 18 Serie: Er was eens**
1968 in de Oud-Katholieke Kerk
- 20 Serie: Goed bezig**
Groningen
- 22 Service**
Berichten, oproep en colofon
- 24 De Achterkant**
Anne Frank

'Verwachting' is het thema van dit nummer, natuurlijk met het oog op Advent en Kerst. Stel, dat er niets meer te verwachten zou zijn. Geen verandering, geen kans, geen nieuw begin of doorstart. Geen mogelijkheid om, hoe droevig wellicht ook, met ogen vol verwachting verder te gaan. Omdat daar, ergens, iets wacht op jou: perspectief, inspiratie, iets groots, dat je al vermoedt in het onwaarschijnlijke. Zoals een kind...

'Verwachting' werd het dus voor deze *Oud-Katholiek*. Maar omdat we de naïviteit voorbij zijn, beseffen we ook dat verwachting kan uitlopen op deceptie. In de weken waarin deze *Oud-Katholiek* tot stand kwam, besprak de Oud-Katholieke Kerk van Nederland het rapport over seksueel misbruik dat over haar opgesteld was. De verwachting van velen, dat de mate van en omgang met seksueel misbruik in onze open, tolerante kerk nog enigszins mee zou vallen, bleek een misrekening. Beschaamd maakt de kerk de rekening op en probeert zij verder te gaan. Niet langer als dezelfde, want zij is zich er nu van bewust hoe velen beschadigd zijn geraakt door mensen, die verwachtingen gewekt hadden en het in hen gestelde vertrouwen beschaamd hebben.

Om deze redenen vindt u verschillende bijdragen in dit nummer. Mattijs Ploeger en Robert Frede schrijven over verwachting in Bijbels perspectief en over Adventsverwachting. Bernd Wallet schrijft over de verwachtingen die geïnteresseerden hebben van onze kerk en hoe daarmee om te gaan. Marieke Ridder en Pauline Weseman betrekken in hun bijdragen verwachting en de verwerking van deceptie op elkaar. Adrie Paasen schreef een verslag van de synode, net voor de sluitingsdatum van dit nummer. Uiteraard vindt u ook onze vaste rubrieken: 'Goed Bezig' richt de aandacht op Groningen en de tijdeigen 'holybollen', 'Er was eens' zoomt in op het jaar 1968, nu vijftig jaar geleden. En lees tot slot vooral 'Ook dat nog' en de servicepagina.

Wij hopen dat u dit nummer met waardering zult lezen.

De redactie

Gezwel

Onze kinderen speelden met elkaar. Ik herinner me die keer, vijf jaar geleden, toen de moeder haar zoontje bij ons kwam ophalen. We hadden net een slechte uitslag gekregen. Ze vroeg ernaar. Ik vertelde bij de voordeur zo zakelijk mogelijk over bloedwaardes en uitzaaiingen. Uiterst intieme gegevens, letterlijk op straat. 'O,' reageerde ze wegwuivend, 'dat komt vast goed. Aan kanker ga je niet snel meer dood.' 'Nee,' zei ik, ineens resoluut, 'het komt niet goed. Hij gaat dood.' Ze schrok, trok lijkleek weg en schoot vol. En daar stonden we in een omgekeerde wereld, waarin nota bene ik haar troostte, om haar wereldbeeld dat zojuist aan gruzelementen was geslagen. Even voelde ik mij zelfs schuldig dat ik haar geloof in een leven waarin 'het niet zo'n vaart zal lopen' had ontnomen, maar ja, het was waar, soms komt het niet meer goed. Mijn man overleed drie maanden later.

Hieraan moest ik denken toen ik het rapport over seksueel misbruik in onze kerk las, met groeiend ongemak. Ook hierdoor is menig wereldbeeld stuk geslagen. Het gezwel genaamd misbruik kroop op zeven locaties ons kerkelijk orgaan binnen om daar aan minstens tien slachtoffers soms onherstelbaar leed te veroorzaken. We wilden er jaren niet echt aan. De kerkleiding nam het misbruik ondanks soms sterke geruchten vaak niet serieus, hoorde slachtoffers zelden, hield daders een hand boven het hoofd. Ook leden hielden vaak hun mond. Loyaliteit, 'angst voor reputatieschade aan het instituut' of 'de barmhartigheid en het mededogen ten aanzien van de dader' zouden daarbij mee hebben gespeeld. Terwijl het beschermen van de slachtoffers voorop moest staan.

Ook wij hadden vooraf misschien een sussend wereldbeeld: 'zo erg is het niet, niet bij ons', of - als we ervan wisten - 'het komt vast goed' of er was ontkenning zoals bij de ouder die zegt: 'mijn kind doet zoiets niet'. Gevoed door schaamte en angst. Maar de feiten liggen er. Ons beeld is aan stukken, en er is ontgoocheling, woede en verdriet.

Even kreeg ik de neiging het vredige kerstfeest in onze kerk over te slaan. Maar dat is te makkelijk. Wel wil ik voorgoed afrekenen met dat zoete verhaal waarin alles zo heerlijk goed komt. Laten we kijken naar wat daar ook in die kribbe ligt: een mens, kwetsbaar, gebrekkig. Net als wij. Dit gebrekkige zien, er niet langer voor weglopen, maar het welkom heten. De kerkleiding zette met de erkenning van dit rapport en instemming met de aanbevelingen daarmee al een goede stap.

Seksueel misbruik in de Oud-Katholieke Kerk

Synode bespreekt Plan van Aanpak

Oud is de kerk, toch staat haar huis, al valt ook menig toren. (Gezangboek 725).

Een arrestatie in Cambodja. Een artikel in De Volkskrant. Er gaat een schokgolf door de kerk. Het bouwsel kraakt in al zijn voegen. Scheuren worden zichtbaar. Deugt de constructie wel? Torens vallen. Bakens in het landschap, wegwijzers op onze tocht door het leven: priesters, van wie de meesten overleden zijn. Hun namen zijn, op een enkele uitzondering na, niet bekend gemaakt. Ter wille van de nabestaanden. Maar nu zijn alle priesters die wij gekend hebben besmet, dierbare herinneringen besmeurd door de vraag: Was hij een dader? Steunpilaren wankelen, hun positie staat ter discussie.

Maar het ergste is: er zijn slachtoffers. Volwassenen en kinderen. Mensen die zich veilig hadden moeten voelen in ons huis, in Gods huis. Zij zijn misbruikt, geschonden. Wij horen op de synode het aangrijpende verhaal van Alan. Hij was veertien jaar, toen een priester van onze kerk hem in huis nam, vanwege zijn moeilijke thuissituatie. "Het was alsof ik in de hemel kwam." Het werd de hel. Wij kenden zijn verhaal al uit *De Volkskrant*, toch stakte onze adem: het bleek nog vele malen erger te zijn dan we al wisten. Zo werden er naaktfoto's gemaakt, waar-

bij gezegd werd: "Nu kom je in mijn fotoalbum met de andere jongens." Alan heeft onze kerk, die hem eens lief was, verlaten; hij raakte zijn geloof kwijt. Het moet hem te moede zijn geweest als de soldaat uit de novelle *Het behouden huis* van W.F. Hermans, als deze het totaal verwoeste huis verlaat waar hij zich eens veilig waande: 'Ik keek het huis in de doodzieke keel. Het was of het aldoor komedie had gespeeld en zich nu pas liet zien zoals het in werkelijkheid was geweest: een hol, tochtig brok steen, inwendig vol afbraak en vuiligheid.' 'Slachtoffers van seksueel misbruik zijn voor hun leven beschadigd,' zegt Alan. "Ik kan er redelijk mee functioneren. Maar ik ken ook lotgenoten die depressief en suïcidaal zijn. De gevolgen verjaren en verdwijnen niet. De kerk zou daarom de normen voor schikking van de commissie Deetman moeten overnemen."

Het a-woord
Er komt nog iemand aan het woord, iemand die misbruikt is buiten de kerk. Ze wil blijvende aandacht voor slachtoffers van misbruik, ook voor slachtoffers van buiten de kerk. Een gedenkdag, een gedenkplek: een monumentje in iedere oud-katholieke kerk. Zodat we niet overgaan tot doodzwijgen. Zodat we aan de slachtoffers bevestigen: je mag er zijn. Zodat meer slachtoffers de moed krijgen zich te melden. Verder zouden de bisschoppen hun solidariteit met de slachtof-

fers moeten tonen door af te treden. Het a-woord. Het woord dat niet in de synodeagenda staat. De vraag die niet gesteld is, omdat het antwoord al door de bisschoppen gegeven is in de statements die de synodalen ontvangen hebben. Bisschoppen kunnen niet afgezet worden, zij kunnen alleen zelf aftreden. Maar waarom hebben zij de synode niet afgewacht? Hechten ze niet aan het advies van de synode? En waarom nu ineens zo'n halfhartig antwoord op de vraag of de kerk gefaald heeft: erkennen ze hun falen niet langer volmondig? Kritische vragen, waarop de bisschoppen reageren. Er was om een statement gevraagd. De synode kan hun besluit nog beïnvloeden. En: "Nee, zegt bisschop Schoon, ik relativeer het falend beleid niet, maar na de publicatie van het rapport heb ik nieuwe informatie gekregen over het in het verleden gevoerde beleid." En: "Nee, zegt bisschop Vercammen, ik trek niets terug van wat ik anders had moeten doen met de inzichten van nu."

Hagelslag
Vindt de synode dat de bisschoppen moeten aftreden? Een poging tot een meningspeiling over een onduidelijke vraag in dit verband slaat niet aan. Maar het is wel duidelijk dat de meerderheid de bisschoppen niet wil zien vertrekken, vooral uit pragmatische overwegingen. Hun vertrek en de verkiezing van twee nieuwe bisschoppen zou veel stagnatie opleveren. Zij zijn ingewerkt. Zij zijn het

In de sobere viering tijdens de synode werden voor de slachtoffers bloemen gelegd bij een gebroken spiegel.

beste in staat het door hen gemaakte plan van aanpak uit te voeren. "Bovendien," voegt een synodaal eraan toe, "als ik een pot hagelslag laat omvallen, moet ik zelf de rommel opruimen." En er is ook sprake van een gedeelde verantwoordelijkheid: er zijn meer mensen die signalen opgevangen hebben en daar niets mee gedaan hebben. Verder is er waardering voor het optreden van de bisschoppen in de media, voor de openheid, voor het instellen van de commissie, voor de bereidheid tot gesprek, onder andere in de regiobijeenkomsten, voor het Plan van Aanpak.

Voor bisschop Schoon is het de vraag of slachtoffers gediend zijn met het aftreden van de bisschoppen. "Als ik daar onomwonden van overtuigd was, was ik al weg." Bisschop Vercammen voegt daaraan toe: "Ik heb veel gesprekken met slachtoffers. Ik wil solidair met hen zijn, mijn handen naar hen uitstrekken. Ontslag nemen past daar niet bij. Ze geven aan: We hebben je nodig, ga met ons mee. Ik kan deze mensen niet in de kou laten staan."

Advent
De schok ebt na. Er is veel beschadigd. Zijn we in staat tot herstel? Kunnen deze bisschoppen deze uitdaging samen aangaan, ondanks hun onderlinge problemen? Bisschop Vercammen zegt: "Het is niet waar dat we niet door één deur kunnen, maar we hebben verschillende visies op het ambt en de kerk. De kerk zou in gesprek moeten gaan over de vraag: Welke kerk willen we samen zijn?"

Het plan van aanpak ligt op tafel; het is gericht op preventie van en optreden bij misbruik en op verandering van de cultuur van de kerk. De synodalen hebben aanvullingen gegeven. Het gebouw staat in de steigers, de verbouwing kan beginnen. De bisschoppen zijn bereid het karwei aan te pakken. "Met hulp van jullie en met Gods genade." We leven in de Advent, tijd van verwachting. We mogen Gods hulp verwachten. Gezang 725 zegt: "Wij zijn God huis dat hij te zaam voegde uit levende stenen. Hij bouwt er zijn gemeente mee waar Hij wil wonen en werken." Wij zijn de kerk, Christus is het fundament, ook van dat wankelende bouwsel van ons.

Vol verwachting blijf ik uitzien

Acht tips voor nieuwe mensen in de parochie

"Welkom in onze kerk. Alstublieft, hier is de liturgiewijzer voor vandaag. Denk je dat je de dienst zo kunt volgen of zou je graag naast iemand zitten? Je bent naderhand van harte welkom bij de koffie in de Driehoek, schiet mij maar even aan als je niemand treft om mee te praten, dan komt het wel goed. En o ja, we gaan je vast en zeker teleurstellen. Wat wil je, we doen dit ook nog maar 1300 jaar hier en we zijn allemaal mensen. Een goede dienst!"

Wees realistisch over onze wonderlijke gemeenschap die kerk heet.

Voorgangers zijn al lang niet meer de enige voorbijgangers in veel van onze parochies. Ook in Utrecht vierten we de meeste zondagen samen met enkele 'gasten' – meestal broeders en zusters uit andere kerken. Velen komen eens een keertje kijken, anderen komen terug, sommigen treden toe. Sinds 2010 zijn in de parochie Utrecht zo'n zestig gelovigen opgenomen in de Oud-Katholieke Kerk van Nederland. Ze zijn niet allemaal in onze parochie gebleven, ook niet allemaal in onze kerk, maar de meesten wel. Hun tijd van kennismaking en toetreding geeft energie aan de parochie. Maar hoe zorg je ervoor dat toetreders geen torenhoge verwachtingen hebben die de parochie nooit zal kunnen waarmaken? En hoe blijf je samen onderweg in een parochie die met het toetreden van nieuwe medegelovigen geleidelijk aan het veranderen is? Acht tips uit de praktijk voor allen die mensen welkom heten en voor allen die welkom zijn.

1. Ga het gesprek open aan. De deurwachten of leden van het welkomsteam reiken mensen de nieuwsbrief met liturgiewijzer uit, en de bijbehorende boeken. Het is de bedoeling dat ze daarbij meer zeggen dan alleen een snel 'môge'. Sommigen hebben de gave om snel met nieuwkomers dieper contact te leggen, te ontdekken wat hen beweegt. Veel andere parochianen wachten liever enkele weken totdat ze de nieuwelingen vertrouwd genoeg vinden en de moeite waard

om aan te spreken. En die balans is prima! Wel is het belangrijk dat nieuwe mensen ervaren dat het niet alleen de pastoors en deurwachten zijn door wie ze worden gezien. Iedereen komt met het eigen levensverhaal binnen. Het is en blijft een verademing als iemand oprecht luistert naar wat je beweegt. Steeds opnieuw. Het is volgens mij de hoogste verwachting die mensen hebben. Waarom wij dan een plaats willen zijn waar we zulke vragen graag delen, dat komt vanzelf aan de orde.

2. Wees realistisch over onze wonderlijke gemeenschap die kerk heet. De meeste toetreders beseffen heel goed dat kerk-zijn mensenwerk is, en hebben dat gaandeweg ook bij ons ervaren. We kunnen mensen soms troostrijk op hun weg steunen, maar slaan een volgende keer in doen of nalaten de plank mis. Je kan een preek houden die mensen raakt, en stottert de week erna onhandig om een hete brij heen. Koorzangers en misdienaars zijn met grote inzet dienstbaar aan de liturgie, maar waar ze de ene zondag stralen, lijkt het de volgende alsof het een slechte generale repetitie is. Het is allemaal maatwerk en mensenwerk en we zijn vaak niet veel beter dan de wereld om ons heen en stellen bovendien onszelf teleur. Als we realistisch blijven, kunnen we ook zien waar het wonder geschiedt: dat de Heer toch doorgaat met zijn kerk.

'Nieuwe leden komen wat verstoren', dat geeft onrust. Maar die onrust is nodig.'

3. Deel je ervaringen met anderen en laat je door hen bevragen.

Toen hij tachtig jaar geleden naar Utrecht (Ste. Marie) kwam viel pastoor Zwart iets op: er waren wel "andersdenkenden die steeds in onze kerk komen en die ook graag iets meer van de Oud Kath. leer wilden weten, eventueel om later tot onze kerk over te gaan," maar er was geen lering voor hen. Daarom startte hij een belangstellendenkring. Die kennen we nog steeds. Soms gaat het om een verkennend gesprek in een kleine groep rond de tafel, soms om een zeer geanimeerde bijeenkomst in een kamer vol mensen. Er zijn op de kring geen gastsprekers. Geen collegedictaat. Geen leerdoelen. Wat er wel is: koffie en koek, een brandende kaars, een stapel kerkboeken. En bovenal mensen die in de kerk iets willen ontdekken wat hun leven raakt. En natuurlijk een van de pastoors, die het onderwerp heeft voorbereid dat door de groep is aangereikt. We bouwen elkaar op in vertrouwen. De belangstellendenkring functioneert soms als een soort van jaarclub of dispuut, mensen met wie ook later de band steviger blijft binnen de parochie.

4. Doe rustig aan. Je hebt de tijd! Toetreden is geen haastklus. Test je verwachtingen aan de realiteit. Je kunt eerst gastlid worden. Je kunt belangstellende blijven zolang je wilt. Vier eerst eens minstens een heel kerkelijk jaar de eucharistie mee om te kijken of dit de kerk is die bij je past of niet. Ga eens naar een andere parochie op zondag en kom eens bij een andere activiteit. Er is geen eenduidig pad en dat willen we ook niet: we zoeken geen regelmaat in wat voor ieder een heel persoonlijk proces is. We zijn gelukkig klein genoeg om zo flexibel te kunnen zijn.

5. Leer elkaars namen. Het is wél belangrijk dat we elkaar kennen! Je staat soms te kijken dat trouwe kerkgangsters, als iemand toetreedt die al jaren meeleeft, vragen wie dat eigenlijk is. Mensen die binnen komen ervaren de bestaande zorg voor elkaar, de samenhang in de parochie. Daar willen ze graag deel van zijn. Vaak lukt dat ook. Met al deze toetreders verandert het karakter van de parochie van

familiekerk naar keuzekerkerk. Het proces is al lang gaande en bijna iedereen ervaart dit als logisch. Een minderheid ervaart het anders. Wat gaan ze nu weer doen, vragen zij zich af, wij raken de weg kwijt. Wie zijn al die mensen? Waar dertig jaar geleden je koffiekering in de kerk en je verjaardagskring thuis samenvielen valt er nu bijna niets meer samen. We leven in netwerken en moeten daar allemaal nog aan wennen, oudere leden van de parochie evenzeer als nieuwkomers. De parochie en In de Driehoek faciliteren daarom ontmoeting bij de koffie, wekelijks een uur. Met minder kan het achtste sacrament niet toe!

6. Word na je toetreding deel van een kleine groep of doe een kleine taak. Vanaf de belangstellendenkring is het belangrijk om ergens bij te horen. Begin jaren negentig verdwenen sommige jongeren uit de parochie, die nog maar kort geleden waren toetreden. Ze hadden te weinig aansluiting gekregen. Daarop begonnen we In-terbellum, een groep voor allen tussen de 18 en 39, die haar functie had totdat we uitwaaierden en andere taken in de kerk op ons namen. Wat kan het stimulerend werken om met anderen in de parochie samen aan de slag te gaan! 'Wat ik bij jullie zo goed vind', zei een oecumenische gast zondag, 'je merkt meteen dat iedereen betrokken is, in de hele viering en ook erna'. De parochie moet daar wel ruimte voor geven en in het verdere

verleden ging dat zeker niet vanzelf. Dat is gelukkig enorm verbeterd. Twee jaar geleden lag er een talentenfolder in de kerk. Bijna niemand vulde het antwoordstroompje in. Toch was de folder geen flop. Voor nieuwe belangstellenden in onze kerk was deze namelijk een teken van openheid.

7. Houd je verwachtingen persoonlijk. Wat verwachtte je, toen je hier voor het eerst binnenstapte? Een plek waar je jezelf kon zijn, een gemeenschap, een kerk om je thuis te voelen, een liturgie die je aan kan blijven spreken? Durf de drempel over te gaan en je af te vragen wat je vandaag verwacht van God, en wat God van jou mag verwachten binnen de gemeenschap van de heiligen. Ga steeds bewust – zoals de ouden deden – met een aantal persoonlijke intenties naar de mis. Verwacht verder te kunnen groeien in vertrouwen en

De meeste toetreders beseffen heel goed dat kerk-zijn mensenwerk is.

in liefde. Voorkom dat kerk meer met evaluatie van uiterlijke zaken te maken heeft dan met groei van je geloof in Hem die groter is dan onze onvolkomenheden.

8. Blijf elkaar voeden en uitdagen met hoge verwachtingen. Niet alles is goed in onze kerk, niet alles is goed in de wereld, niet alles is goed in jezelf. Maar wijzelf, de wereld en de kerk zijn de moeite waard voor God om lief te hebben en te vullen met wijsheid. Vanouds heeft oud-katholieke spiritualiteit iets te maken met een gevoel van ongemak over wat als oppervlakkigheid werd gezien bij anderen. We lopen in onze tijd het gevaar dat we zo open willen zijn, dat we zelf in zo'n valkuil trappen. Dat de sfeer fijn is en de viering mooi, maar dat er weinig in zit dat je verbaast, verontwaardigt, uitdaagt tot actie, anders in de wereld laat staan. Dat er niets is wat ons samen tot iets verplicht. Maar mensen haken af als ze niet gevoeld worden. Als het platitudes regent. 'Leven is altijd in beweging zijn, zich laten leiden op Gods eigen wegen', dichtte Willem Barnard. Dat leven is niet altijd een feest. 'Nieuwe leden komen wat verstoren', zei de bisschop bij de visitatie vorig jaar. Dat geeft onrust. En dat verontrust ons allemaal. Maar die onrust is nodig. Want de hoogste verwachting is niet dat het huidige leven wat verbetert, maar dat alles nog eens nieuw worden zal.

Het verwerken van verlies

Als verwachtingen illusies blijken

Je hebt hoge verwachtingen van een relatie: dit lijkt de ware. Je hebt goede verwachtingen van je carrièreperspectieven, want je leidinggevende zegt je te waarderen. Hoge verwachtingen heb je ook van de kerk die je een paar jaar geleden ontdekte: die voelt als de plek waar God jou wil ontmoeten. Totdat je geliefde het anders aanvoelt, een collega promotie maakt en er in jouw kerk misbruik blijkt te zijn voorgekomen. Wat gebeurt er als verwachtingen niet uitkomen?

Marieke Ridder, geestelijk verzorger

Als verwachtingen niet uitkomen, kun je door allerlei gevoelens overvallen worden. Het kan boos maken, onzeker en angstig doen voelen, het kan verdrietig maken. Waar de een van zich afroept, zwijgt de ander. En er zijn ook mensen die door lijken te kunnen gaan met hun leven.

Verlies en rouw
Het niet uitkomen van verwachtingen is een verlieservaring. Daarvan zijn er vele. Denk aan het verlies van een baan, aan het verlaten worden en het verlaten, het verlies van een land dat je hebt moeten achterlaten, het verlies van gezondheid, het verlies van je jeugd. Het gaat bij verlieservaringen dus niet uitsluitend om het verliezen van een partner, ouder of kind aan de dood. De laatste verlieservaringen worden in de literatuur wel vaak apart benoemd, omdat een verlies aan de dood definitief is en een onherroepelijk einde maakt aan een verbinding. Hoewel het gangbaar wordt om steeds over 'rouw' te spreken als mensen lijden onder verliezen, is het absolute karakter van de dood de reden dat sommigen het woord 'rouw' voor dit verlies willen reserveren.

Traditionele visie op verliesverwerking
Rouw kan je slaan en diepe wonden maken. Hier komt de gedachte vandaan, dat de wonden van verlies genezen moeten worden, zodat de mens die een verlies geleden heeft weer 'heel' kan

'Alleen verlies maakt groei mogelijk.'

worden en goed functionerend verder kan gaan. Hiertoe moet wel eerst de pijn ten volle worden doorleefd. Pas wie daar doorheen is gegaan, kan degene loslaten aan wie of datgene waaraan hij of zij emotioneel verbonden was en weer nieuwe bindingen aangaan. Dit is een moeilijk proces dat daarom 'rouwwerk' en 'rouwarbeid' wordt genoemd. Bekend en voor velen herkenbaar zijn de verwerkingsfasen die Kübler-Ross beschreef: ontkenning, woede, marchanderen, depressie en aanvaarding. Deze fasen zouden niet perse in deze volgorde voorkomen en hoeven ook niet bij iedereen even sterk aanwezig zijn. Toch is in deze traditionele visie op verliesverwerking rouw een proces, dat in grote lijnen bij iedere mens op dezelfde manier verloopt.

Nieuwe visie
Op dit standaard rouwmodel is kritiek gekomen van therapeuten, die zich thuis voelen bij de positieve psychologie. Zij wijzen erop dat rouwen op veel verschillende manieren kan en dat het volledig doorleven van de pijn en het moeten

uiten van emoties niet voor iedereen helpend is. Daarnaast blijven veel mensen verbonden met wat hen dierbaar was en verloren ging, wat niet in mindering komt op hun vermogen verder te gaan. Goed rouwen blijkt mede afhankelijk van culturele factoren, de mensen om je heen en ook bijvoorbeeld van je levensbeschouwelijke visie.

Het is dus geen louter individueel proces. Deze rouwvisie ziet rouw niet als een tijdelijke beperking die iemand verhindert een functionerend mens te zijn, maar veeleer als iets wat bij het bestaan hoort. Doel is niet een streep te zetten onder het verlies, maar dit in je leven te integreren. Sterker: alleen verlies maakt groei mogelijk.

Samen met alle positieve ervaringen maakt het ons tot de mens die we nu zijn: elk met een eigen individueel, steeds herschreven levensverhaal. Natuurlijk blijft rouwen ook in deze visie een opgave. Het integreren van een verlies gaat met vallen en opstaan en is onder andere afhankelijk van de vraag hoe veilig of onveilig mensen in hun

jeugd gehecht zijn. In het gunstige geval ben je in staat je te hechten zonder te afhankelijk te zijn van een ander. Hechting maakt zowel liefhebben als rouwen mogelijk, want je rouwt om wie of wat je dierbaar is.

In tegenstelling tot het klassieke, lineaire rouwmodel, wordt rouwen in deze visie gezien als een heen-en-weer gaand, pendelend proces. Een rouwende beweegt zich steeds tussen de pool van gemis en de relatie die verloren ging ('verliesgerichte coping') en de pool van verder gaan, en van opnieuw en anders vorm geven aan het leven ('herstelgerichte coping'). In het begin is de pendel nog meestentijds aan de verlieskant, later steeds vaker aan de kant van verder kunnen. Dit pendelende beeld blijkt helpend voor mensen in rouw: het helpt begrijpen, dat je, ook als het verlies nog vers is, toch al momenten hebt van kracht en 'er even niet aan denken'. En het verklaart ook dat er na een lange tijd nog steeds momenten zijn van groot verdriet. De beste ondersteuning van rouwenden in dit hele proces zijn in de nieuwe visie niet zozeer rouwgroepen die mensen in een standaardmal drukken, als wel een houding van aanwezigheid en empathie.

Zingeving, kerk en misbruik

Positief aan de nieuwe visie op rouwen is dat er recht wordt gedaan aan het belang van zingeving en betekenisgeving. Verliezen leiden vaak tot een herformulering van wat in je leven van betekenis en van waarde is. Ook zoeken rouwenden naar duiding van hun verlies, om dit hanteerbaar te maken en het makkelijker te integreren in hun levensverhaal.

Zingeving helpt dus bij rouw. Maar wat als zingeving zelf verloren gaat, bijvoorbeeld wanneer men in de verwachtingen over de kerk als zingevingbron teleurgesteld raakt?

Als geestelijk verzorger ontmoet ik tallozen die dit meemaakten. "Geloof en kerk? Ik moet er niks meer van hebben, het is allemaal hypocriet..." En dan volgt een verhaal. Over de dure loper, die alleen voor vermogende protestantse bruidspa-

'De kerk helpt teleurgestelden, als zij de feiten onder ogen ziet.'

ren werd uitgelegd – en niet voor de armlastige koster zelf. Over rooms-katholieke priesters, bij wie iedere seksuele overschrijding gebiecht moest worden, maar die zelf in groten getale het celibaat aan de wilgen hingen. Over pastoors, die "mooi praten, maar met hun handen niet van kinderen af kunnen blijven, en niemand die er wat aan doet." In alle gevallen waren er verwachtingen van een hoge moraal, was er sprake van desillusie en vervolgens een groeiende afstand tot het geloof. Vaak komt in het erop volgende gesprek wel ter sprake dat God 'niet samenvalt met zijn grondpersoneel', maar de koppeling tussen geloof en kerk blijkt sterk en in dit geval desastreus. En dat is zeker in katholieke kerken niet zo verwonderlijk. Immers, wordt de Kerk niet gezien als het lichaam van Christus? Een lichaam, een gemeenschap, waarvan de geestelijke voorganger is - niet samenvallend met, maar wel verwijzend naar het hoofd, dat Christus is? We beleven dit sterk in de eucharistie: "Maakt het brood dat wij breken, ons niet één met het lichaam van Christus?" (1 Kor. 10, 16). En we citeren in onze kerk ook graag de woorden van Augustinus: "Geloof wat u ziet en zie wat u gelooft en word wat u bent: het Lichaam van Christus'. Als Christus en kerkmensen zo samenvallen, verbaast het niet dat mensen in hun gelovige zingeving geraakt worden als de voorganger in Christus' naam niet handelt zoals dat verwacht zou mogen worden. Hetzij omdat de geestelijke zijn macht misbruikt, hetzij omdat hij niet ingrijpt en het onrecht laat voortbestaan.

Wat kan de kerk doen bij verliesverwerking? Om het lijden onder teleurgestelde verwachtingen niet erger te maken, moeten een kerk en haar

leden ervoor zorgen misbruik en andere misstanden niet te bagatelliseren ('het gebeurt overal') en te generaliseren ('het was een andere tijd', 'zijn we niet allemaal zondaars?'). En hoewel er bij hen die rouwen om hun illusies over de kerk sprake zal zijn van een pendelende beweging tussen verdriet en het verlangen verder te gaan, is het evenmin wijs alleen de herstelgerichte beweging te benadrukken door te benoemen dat de kerk toch zo waardevol is en weer op de goede weg bovendien. Zeker slachtoffers en zij die erg geschokt zijn in hun verwachtingen van de kerk, hebben behoefte aan begrip om hun pijn en verlies. De kerk helpt teleurgestelden, als zij de feiten onder ogen ziet. En wanneer zij zelf ook rouwt om wat zij verloor: het vertrouwen van anderen in haar, en het naïeve beeld van zichzelf. Zo wint de kerk door zelf te veranderen aan geloofwaardigheid. Er moet gehandeld worden, om dingen te verbeteren, maar de kerk zou naar mijn mening ook bescheidener moeten worden, en te hoge verwachtingen moeten temperen. In haar Lofzang zingt Maria over God die uiteendrijft wie zich verheven wanen en die aanzien geeft aan de geringen. Dat wijst een richting naar de Heer van de Kerk, die het om mensen is te doen en om recht. Wanneer we ons daarop richten als kerk (en als kerken!), kan, binnen de pendelende beweging die rouwenden doormaken, voorzichtig weer ruimte ontstaan voor oplevende hoop. Hoop van gelovigen: 'de onzekere verwachting dat een gewenste gebeurtenis zal plaatsvinden.' Dat is de hoop van het Lichaam van Christus, een lichaam dat de Kerk al mag zijn, maar wat zij vooral nog moet worden.

Verder lezen:

- Johan Maes en Hariëtte Modderman (red), *Handboek Rouw, Rouwbegeleiding, Rouwtherapie. Tussen presentie en interventie*, Witsand Uitgevers, 2010
- Herman de Mönnink, *Verlieskunde. Handreiking voor de beroepspraktijk*, Elsevier 1998
- *De Oud-Katholiek* van juli 2017, 'Hoe verder', naar aanleiding van de eerste berichten over misbruik.

Gods nieuwe wereld

De verwachting van de toekomst van onze Heer

In het kader van de Advent vroeg de redactie mij te schrijven over toekomstverwachting. Wat wordt er in het christelijk geloof eigenlijk verwacht? Hoe vieren we die verwachting als kerk in de liturgie? Hoe beleven we die verwachting als gelovige?

Mattijs Ploeger, rector van het Oud-Katholiek Seminarie

Een van de meest confronterende en interessante ontdekkingen die de theologiestudie mij heeft gebracht, is dat in de Bijbel het koninkrijk van God niet samenvalt met een leven na de dood. Confronterend, omdat ik misschien wel hoopte dat alle mooie verwijzingen naar Gods koninkrijk – in schriftlezingen, liederen en gebeden – voor ons mensen na onze dood werkelijkheid zouden worden. Dan is het confronterend om te ontdekken dat de Bijbel met Gods koninkrijk een veel aardere werkelijkheid aanduidt: deze wereld, zoals zij er uitziet wanneer God hier de macht zou hebben. Wanneer we het woord 'koninkrijk' zouden vervangen door 'koningschap' of 'heerschappij', zouden we een beter beeld krijgen van wat er bedoeld wordt. De *Bijbel in gewone taal* vertaalt het begrip 'koninkrijk van God' treffend met 'Gods nieuwe wereld'.

De tijd is om

In het Nieuwe Testament wordt Jezus beschreven als de definitieve gezant van God, die aankondigt dat 'de tijd om is' en dat op aarde 'Gods

heerschappij op aanbreken staat' (Marcus 1,15). De eerste volgelingen van Jezus leefden in de verwachting dat dat zeer spoedig zou gebeuren. Hoewel het wat langer ging duren en de eerste generatie christenen begon te overlijden zonder dat Gods heerschappij merkbaar in de wereld was doorgebroken, heeft het Nieuwe Testament de sporen van die eerste, acute toekomstverwachting toch niet uitgewist. Zo zeggen de Emmaüsgangers teleurgesteld: 'Wij hoopten dat Jezus gekomen was om Israël te bevrijden. Maar nu is het al de derde dag na zijn dood' (Lucas 24,21). En de apostelen gebruiken vlak voor de hemelvaart hun laatste kans om Jezus te vragen: 'Heer, herstelt U dan [over een paar dagen, op het pinksterfeest] het koningschap voor Israël?' (Handelingen 1,6). Naarmate de doorbraak van Gods nieuwe wereld langer uitbleef, verslaptte de toekomstverwachting onder de christenen. Ook de verbetering van de positie van christenen in de samenleving vanaf keizer Constantijn (vierde eeuw) droeg ertoe bij dat het christendom zich steeds beter ging thuis voelen in 'deze wereld', zodat de hoop op een

'nieuwe wereld' minder belangrijk leek. Toch eindigt ook de in die tijd opgestelde – en nog steeds door ons gezongen – geloofsbelijdenis met de verwachting van 'het leven van de wereld die komende is' (helaas in onze boeken wegvertaald als 'het eeuwige leven').

Oordeel

In alle perioden van de kerkgeschiedenis vind je opwekkingsbewegingen die zich afzetten tegen de gezapigheid van het christendom. Niet zelden gaan die bewegingen gepaard met de overtuiging dat deze oude wereld haar langste tijd heeft gehad en dat Gods nieuwe wereld op aanbreeken staat. Het is gemakkelijk om die toekomstverwachting belachelijk te maken – vooral wanneer men overging tot het voorspellen van een datum of zelfs het uitroepen van Gods koninkrijk in een concrete stad. Maar met hoofdschudden om naïviteit maken wij ons er te gemakkelijk van af. Het hele Nieuwe Testament is op de doorbraak van Gods koninkrijk gericht. De huidige tijd wordt omschreven als een tijd van barensweeën: laatste stuip trekkingen van een wereld die vernieuwd zal worden (Romeinen 8,22).

Het zou pas echt naïef zijn om te denken dat Gods nieuwe wereld zonder slag of stoot de plaats zou kunnen innemen van de wereld zoals wij die kennen. Daarom spreekt de Bijbel van een oordeel: een crisis die aan het licht zal brengen wat in het duister is verborgen. Hoe dat oordeel eruit zou kunnen zien, weet ieder die in de vespers wel eens de lofzang van Maria heeft meegezongen. 'Trotse mensen jaagt hij weg, en koningen pakt hij hun macht af. Maar gewone mensen maakt hij belangrijk. Arme mensen geeft hij veel, maar rijke mensen krijgen niets' (Lucas 1,51-53).

Reeds en nog niet

Met zijn toekomst heeft God een begin gemaakt door in de persoon van Jezus op aarde te gaan rondlopen. Het koninkrijk van God werd door Jezus niet alleen *verkondigd*, maar ook *belichaamd*. In hem was het koninkrijk van God 'midden onder

'Pasen is het definitieve nieuwe begin.'

u' (Lucas 17,21). Daarom horen we met Kerstmis: God heeft vroeger door profeten tot onze voorouders gesproken, maar nu – 'op het einde der tijden' – heeft hij tot ons gesproken door de Zoon (Hebreeën 1,1). Kerstmis markeert dus het begin van het einde. Vervolgens is Pasen het definitieve nieuwe begin: de verrijzenis van Christus is de start – niet alleen van *zijn* eeuwige leven, maar ook van dat van *ons* (1 Korintiërs 15,20). Wie in Christus is, is een nieuwe schepping (2 Korintiërs 5,17). Ook het uitstorten van de Geest met Pinksteren hoort bij het einde der tijden (Joël 2,28). De heilige Geest wordt in doop en vormsel aan christenen geschonken als 'voorsmaak' van de definitieve vervulling (2 Korintiërs 5,5). Doordat het koninkrijk van God in Jezus Christus al is aangebroken, maar tot op de dag van vandaag nog niet definitief is doorgebroken, heeft de toekomstverwachting van het christelijk geloof altijd twee kanten: reeds en nog niet. De Messias is gekomen, maar moet nog wederkomen. Het oordeel moet nog komen, maar in Christus zijn wij reeds door het oordeel heengekomen (Johannes 3,18; 5,24).

Na de dood

Als Gods nieuwe wereld enerzijds in Christus al is aangebroken en anderzijds nog op een doorbraak in deze wereld wacht, hoe zit het dan na onze dood? De Bijbel bevat opvallend weinig antwoorden op die vraag. Daarmee staat de Bijbel in tegenstelling tot een hedendaagse spiritualiteit,

waarbij men niet in God gelooft, maar wel in een voortbestaan van dierbare overledenen. Bijbel en liturgie zijn lyrisch over het begin van Gods koninkrijk in Christus, en over de voltooiing van Gods koninkrijk aan het einde van de tijd, en over de voorsmaak die wij daarvan nu reeds mogen proeven. Maar ze zeggen opvallend weinig over de 'tussentijd': de tijd waarin je dood bent, maar Christus nog niet is wedergekomen.

Daarmee ben ik terug bij het 'confronterende' uit het begin van dit artikel: het christelijk geloof draait nauwelijks om onze dood. Het christelijk geloof draait om ons door de doop vernieuwde leven met Christus in het hier en nu, dat in het teken staat van de vernieuwing van de hele schepping op Gods tijd. De grootste troost bij het sterven is dat wij – of wij leven of sterven – definitief zijn opgenomen in de gemeenschap van de verrezen Christus. De dood hebben we al achter ons: in het water van de doop. Het koninkrijk van God is – of wij leven of sterven – al 'midden onder ons'.

Daarom laat de klassieke uitvaartliturgie – terecht – enigszins in het midden hoe het nu zit met de overledene. Er zijn teksten die suggereren dat hij of zij al deel heeft aan de eeuwige zaligheid, terwijl daar op andere momenten van de dienst nog ijverig om gebeden wordt. Dat is geen vergissing, maar uitdrukking van de dubbelheid van het 'reeds en nog niet', waar wij als christenen – of wij leven of sterven – mee te maken hebben.

Advent, Kerstmis, Epifanie

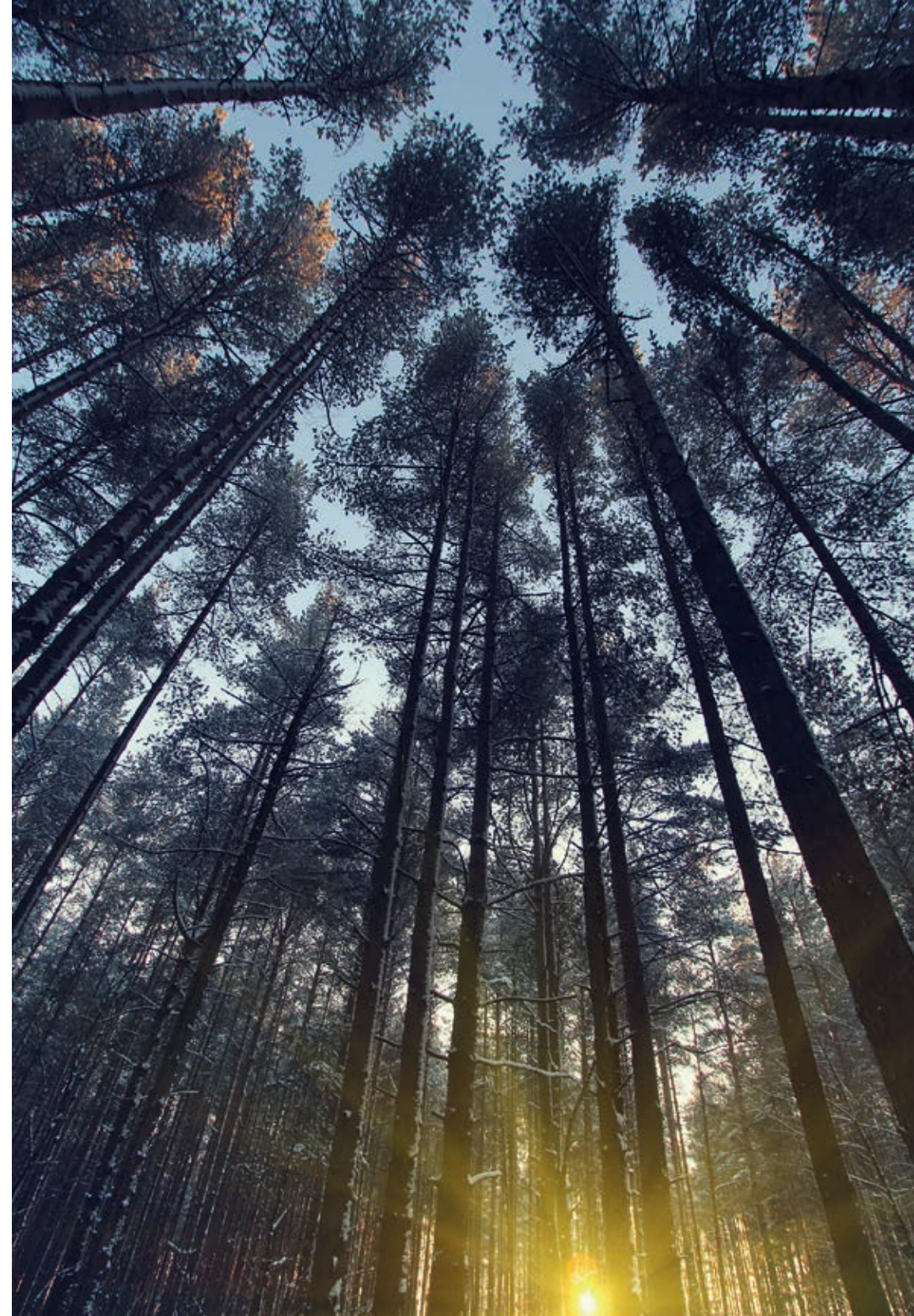
Hoe vieren wij dit alles nu in de Advent en rond Kerstmis en Epifanie? Ten eerste sluit de Advent naadloos aan bij de tijd van verwachting in de laatste weken na Pinksteren. Het evangelie van de eerste adventszondag is zelfs min of meer hetzelfde als dat van de zondag ervoor. Een zogenaamd 'einde' en 'begin' van het kerkelijk jaar zou ik dus sterk willen relativiseren. In de Advent verwachten we evenzeer de 'tweede komst' van de Heer (wederkomst aan het einde van de tijd) als zijn 'eerste komst' (de viering van zijn geboorte

'Hoe zit het dan na onze dood?'

met Kerstmis). De prelatie van de Advent benoemt beide: 'als hij vol luister komt ten oordeel, hij die kwam zonder aanzien om ons te verlossen'. Spiritueel gaat het om de verwachting van de komst van Christus in ons eigen leven: 'Vervul, o Heiland, het verlangen waarmee mijn hart uw komst verbeidt' (gezag 562). De vervulling van dat verlangen vieren we met Kerstmis en Epifanie. Maar niet uitsluitend op een historische manier. De geboorte van Christus wordt gevierd als de geboorte van een koning (Psalmen 2 en 72). Namelijk de langverwachte koning, uit het geslacht van David, die op het einde der tijden de gerechtigheid in de wereld zal herstellen (Psalmen 89 en 98; Jesaja 9,1-6 en 60,1-6).

Gegronde hoop

Als christenen staan wij al met één been in Gods nieuwe wereld, maar ook nog met één been in de oude wereld. Die dubbelheid geeft grond aan onze hoop en richting aan ons verlangen. In de liturgie komen we dicht bij de vervulling van ons verlangen. We ontmoeten Christus in zijn woord en in zijn lichaam. We worden genodigd aan het bruiloftsmaal van het Lam (Openbaring 19,9). We worden eraan herinnerd dat we deel hebben aan Gods nieuwe wereld en dat *die* identiteit ons leven mag bepalen. Want als je een kind van het licht *bent*, wil je ook *leven* als een kind van het licht (Efeziërs 5,8).

Onderscheiden we ons in het dagelijks leven van andere Nederlanders, omdat we christen-gelovigen zijn, vragen Frans en ik ons natuurlijk ook af en toe af? Doen wij andere dingen, leven wij nou echt anders dan de modale landgenoten? Vaak weet ik het niet zeker, maar in de vier weken tussen begin december en Kerstmis is het wél duidelijk – dan leven wij namelijk in de adventstijd, terwijl de rest van Nederland in de kersttijd leeft. Tenminste, als we afgaan op het spraakgebruik en de winkelcentra.

Advent

Tijd van wachten

Kerkelijk gesproken begint de kersttijd met Kerstmis en duurt hij tot en met 2 februari, de Opdracht van de Heer in de Tempel of Maria Lichtmis. Ze lijken dus niet meer helemaal synchroon te lopen – de tijd in huize Frede Bossink en de tijd in Haarlem. Maar ook Haarlem lijkt het niet meer helemaal zeker te weten: sinds eind oktober is er bij een groot warenhuis in de stad een etalage gevuld met kerst/winter/whatever-bomen en wordt de klandizie “Merry everything” toegewenst. Het voordeel is in elk geval dat ook Sint-Maarten er dus nog bij kon. Dat houdt de feestvreugde gewoon onder één paraplu. En het is natuurlijk altijd plezierig als je het goede wordt toegewenst – al word je natuurlijk geacht dat te onderstrepen met een geschenk uit het bewuste warenhuis. Maar bij ons in huis is het dus Advent. En op de tafel staat een adventskrans. Niet zo’n grote, zoals die in mijn kindertijd in Duitsland, die boven de eettafel hing en waarin gedurende de weken voor kerst bij het eten altijd het passende aantal kaarsen brandde. Dat was mooi en het geeft warme herinneringen – maar het betekende vast ook veel werk voor mijn moeder, vermoed ik. Het heeft wel een diepe indruk bij mij achtergelaten en een “standaard” bepaald. Geleidelijk aan wordt het huis steeds meer versierd en tenslotte komt met Kerstmis de kerstboom, bij ons vaak een dag eerder. Er is namelijk nog altijd veel te doen voor de pastoor in de aanloop op het hoogfeest. Soms wordt ons kort na Sinterklaas al gevraagd of we niet aan een kerstboom doen, maar ik zeg

dan altijd wat pedant: “Dat ding heet *kerstboom*, niet *adventsboom* en bovendien moet die minimaal tot de zondag na Driekoningen staan en in een gestookte ruimte houdt hij het niet bijna een maand vol.”

Geduld

Maar ik merk ook dat ik met dit ouderwetse vasthouden aan (Duitse) tradities een uitzondering ben geworden. Waar zou het aan liggen? Je kunt er vast hele cultuurpessimistische antwoorden op gaan geven – ikzelf houd het er steeds meer op dat het eraan ligt dat we het niet meer gewend zijn om te wachten. Wachten wordt verbonden met ergernissen, zoals over de NS, vertraagde vluchten of lange wachtlijsten in de zorg. En wachten, daar houdt bijna niemand van. Niet bij de bakker, niet bij de dokter, niet in de winkel en ook niet bij het online shoppen. En dan hebben we het nog niet eens over het grotere wachten. Wachten op vakantie, wachten op een afwezige geliefde, wachten op een bepaalde mooie gebeurtenis waar we naar verlangen. En het grootste wachten: op de wederkomst van de Heer. We houden meer van snel. In de keuken bijvoorbeeld en in het openbaar vervoer. En in het geloof. Zelf ben ik daar ook niet geheel vrij van.

Ik kan heel ongeduldig zijn.

En daarom is Advent ook in spirituele zin een uitdagende en dus mooie tijd – ook nog steeds voor mij. Ik merk alleen dat het een tijd duurt,

voordat de rust ook bij mij aankomt. En je moet er iets voor doen. Je vrij maken van een teveel aan afspraken en bezigheden, kiezen waaraan je je tijd gaat besteden.

Kerstmis is mooi. Een prachtig lichtfeest met mooie tradities en een mooie liturgie. En je weet wanneer het is – 25 december. En daar wacht je dan vier adventszondagen op. Een feest dat naar je toekomt, een dag waarop je moet wachten. Als klein jongetje in Essen was het voor mij moeilijker dan nu – in Duitsland bracht het Christkind namelijk ook de cadeaus – en als je daarop moet wachten, gaat de tijd tergend langzaam. Pas de tweede kaars op de krans. “Gaat het sneller als we stiekem een derde aansteken, mama?” Na nog weer een paar dagen dan echt de derde en uiteindelijk de vierde: we zijn er bijna....

Advent is leren wachten. Onthaasten. We zeggen het vaak tegen elkaar, maar blijktbaar is het toch erg moeilijk en in de drukke decembermaand een extra uitdaging. Maar waarom beleven we die als druk? Omdat er veel moet en verplicht is? Maar door wie en voor wie eigenlijk?

Als het mij lukt om mezelf wat meer tijd en rust in denken en doen te gunnen, ervaar ik het altijd als een echt geschenk. Rust en tijd die mij gegeven wordt.

Mooie tijd. “Nu daagt het in Oosten,” neuriet het in mij. Ik gun mezelf de tijd om het lied mee te zingen. Rustiger en ontspannen ben ik vaak ook een geschenk voor iemand anders. Het wordt Kerstmis.

Er was eens...

Robert Frede

1968 in de Oud-Katholieke Kerk

Dit jaar werden in veel media beschouwingen gepubliceerd naar aanleiding van het feit dat de studentenprotesten in Parijs en Duitsland vijftig jaar geleden waren begonnen, terwijl ook in Nederland met Provo, kabouters en Dolle Mina's andere tijden werden ingeluid. Wat gebeurde er dat jaar in onze eigen Oud-Katholieke Kerk? Waren ook hier tekenen van onrust en verandering? Schreef De Oud-Katholiek daarover? Wat waren de grote thema's van 1968, gezien door de kerkelijke ogen van ons blad?

De Oud-Katholiek verscheen in zijn 84^e jaargang als tweewekelijks blad; de redactie werd gevormd door drie pastores, daarbij ondersteund door de ambtelijk secretaris van de bisschoppen, Henk Verhey uit Rotterdam. Alleen de frequentie van verschijnen maakt al duidelijk dat het blad een geheel andere functie binnen onze kerk had dan nu. Daarnaast had het een officiële en informatiever karakter; er was minder ruimte voor beschouwende artikelen en er stonden veel minder illustraties in. Thema's die men als belangrijk beschouwde, werden een paar nummers lang uitvoerig besproken. Daardoor kon men iets meer in de diepte gaan en wordt voor de huidige lezer duidelijk dat achter de rustige oud-katholieke façade veranderingen op komst waren.

Ook toendertijd duurde het trouwens vrij lang voordat belangrijke onderwerpen *De Oud-Katholiek* bereikten. De eerste nummers van 1968 hielden zich bezig met twee belangrijke thema's, die al eind 1967 op de synode de gemoederen bezig hadden gehouden: het rapport van de Commissie Doelmatig Beleid (CDB) en de invoering van de Tweede Misorde, die bij wijze van experiment haar intrede deed in de oud-katholieke eredienst. Bij het lezen van de artikelen kun je voelen dat de kerk verlangde naar verandering. In 1967 was met Gerardus Anselmus van Kleef

waren, wilde men de aansluiting aan de moderne ontwikkelingen niet missen. De Commissie Doelmatig Beleid probeerde deze uitdagingen aan te gaan. Samenwerking werd tot centraal begrip in de aanbevelingen van de commissie. Plaatselijk (er waren immers nog gemeentes met meerdere parochies) en regionaal moest er naar bondgenootschappen worden omgezien, nieuwe geldbronnen moesten worden aangeboord en er moesten inhoudelijke contacten binnen de oecumene tot stand gebracht worden. Een proces dat sindsdien nooit meer is opgehouden, zo lijkt het wel!

Een tweede eucharistisch gebed
Het tweede belangrijke item in 1968 was de nieuwe Tweede Misorde. Terwijl we vandaag de dag uit achttien eucharistische gebeden kunnen kiezen, was er destijds slechts één gebed, dat in elke eucharistieviering werd gebeden en dat in grote lijnen overeenkomt met eucharistisch gebed 1. Alle zondagen van het jaar. Daarnaast bestond er geen driejarige lezingencyclus. Je was dus als gelovige vrij zeker van het gebed en de lezingen, als je een regelmatige kerkganger was. Met de Tweede Misorde werd er een mogelijkheid tot variatie gegeven; in deze orde werden ook andere, deels nieuwe elementen van de eucharistieviering verwoord. Tot aan de presentatie van het (rode) kerkboek in 1993 vormden deze twee misordes de standaard, al werd later met de introductie van een ringband nog verder geëxperimenteerd om de nieuwe inzichten in de praktijk te testen.

Optimisme en oecumene
De kerk was in 1968 optimistisch: de in 1964 opgerichte parochie van de H. Adelbertus in IJmuiden wijdde op 15 oktober van het jaar haar nieuwe kerk en parochiecentrum aan de Sparrenstraat in. Bouwpastoor was J.C.M. Keman, die enkele jaren later naar Amsterdam zou vertrekken. De twee parochies van IJmuiden functioneerden meer dan veertig jaar naast elkaar, maar

de secularisatie, waarover al in het openingsjaar op de synode werd geklaagd, zou ook hier haar tol eisen. Eind 2014 werden beide parochies samengevoegd tot één; de parochiekerk van de H. Adelbertus werd in 2015 aan de eredienst onttrokken en later tot woonhuis verbouwd. Ook de oecumene was in onze kerk een belangrijk item. De Wereldraad van Kerken kwam in Uppsala bijeen en *De Oud-Katholiek* bespreekt veel thema's van de conferentie, onder andere armoede en racisme. Het valt sowieso op dat er regelmatig een korte herderlijke boodschap wordt gepubliceerd rondom de actualiteit: de moord op Martin Luther King en later op senator Robert Kennedy. Het herderlijk schrijven voor de veertigdagentijd houdt zich echter met iets geheel anders bezig: het huwelijk. De bisschoppen maken de weg vrij voor de kerkelijke inzegening van het huwelijk van een oud-katholiek met een partner uit een andere kerk: de oecumene draagt haar eerste vruchten.

Nog geen revolutie
Voor de huidige lezer valt op hoe belangrijk *De Oud-Katholiek* destijds was als medium voor familieberichten en kleine advertenties. Het was nog standaard om huwelijk, geboorte en overlijden in het eigen blad te vermelden. Dat gebeurt nu nog zelden; zelfs de rubriek "kerkelijke stand" bestaat niet meer. En dan nog een opvallend detail, dat oudere lezers wellicht nog herkennen: de aankondigingen voor de hoogfeesten van de voorbereidende kerkdiensten, waarna er gelegenheid tot biecht en persoonlijk gesprek was. In de grote parochies was dat voor Pasen en Kerstmis op meerdere dagen!
Van een revolutie was er in 1968 geen sprake in de Oud-Katholieke Kerk van Nederland. Maar met de ogen van nu zien we wel de eerste tekenen van verandering in de richting van de kerk die we nu kennen. Liturgische vernieuwing op kleinere schaal en de introductie van de grote beleidsnota's, die ons nog steeds van synode tot synode begeleiden.

De Zeeheldenbuurt in Groningen: een mooie wijk met vooroorlogse en naoorlogse huizen. Oudere bewoners en veel jongeren onder wie veel studenten in de bovenwoningen en in enkele studentenflats. Veel bewoners zetten zich in voor de buurt; er is een bewonersorganisatie die activiteiten organiseert en een buurtmagazine uitgeeft. In die buurt vestigt zich in 2014 de Oud-Katholieke Parochie van de Heilige Martinus. Vanaf het begin voegt de kerk zich moeiteloos in het geheel. De pastoor, herkenbaar aan zijn priesterboordje, is al snel een geziene figuur in de buurt. De fancyfair voor de verbouwing en de verbouwingsactiviteiten trekken de aandacht. Het contact met de bewonersorganisatie is snel gelegd.

Groningen

Een beurs die niet verslijt

Adrie Paasen

De houten deuren staan vrijwel altijd overdag open. De glazen deuren geven toegang tot de dagkapel. Simpel ingericht: een bank, een knielbank, een tafel met een Maria-icoon, waarvoor kaarsjes aangestoken kunnen worden. Er lopen veel mensen binnen: voor stilte, voor een gebed, voor meditatie. Soms zoeken ze contact met de pastoor, zoals die jongeman, die, nadat hij te horen had gekregen dat hij ernstig ziek was, in paniek het telefoonnummer van de pastorie belde.

Ook de gemeentesaal staat open voor de wijk. Zo is er het wekelijkse koffie-uurtje, waar bewoners en parochianen terecht kunnen voor een praatje en advies. Het buurtmagazine, schrijft hierover: "(De pastoor) vindt het contact met zijn burens en omgeving belangrijk, vandaar dat hij zijn kerk graag openstelt voor bijvoorbeeld het wekelijkse koffie-uurtje op vrijdag. Niet zelden neemt hij hierbij zelf de koffiekan en schaal met koekjes ter hand. Het is belangrijk dat kerkelijke en niet-ker-

kelijke mensen elkaar weten te vinden, benadrukt hij. Daarom is deze kerk echt niet alleen maar voorbehouden aan gelovigen". Vanaf het begin worden er in de kerk ook activiteiten voor kinderen georganiseerd: Sint Maarten, kerstfeest, Palmpasestokken versieren. Veel kinderen en hun ouders weten de kerk hiervoor te vinden.

Eucharistie met holybollen

Met het oliebolbakken voor de buurt bij de jaarwisseling haalde de pastoor verleden jaar de regionale pers. Daar gaat een verhaal aan vooraf. De buurtvereniging organiseerde een gezamenlijke jaarwisseling en vroeg aan pastoor Victor of hij mee wilde doen. Hij bood aan oliebolletjes te bakken.

Pastoor Victor: "Hier speelde een klein beetje mijn niet zo leuke oudejaarsavond van 2015 mee, toen ik met spoed werd opgenomen om een snelgroeiende tumor te verwijderen. Alles stond thuis

klaar om oliebolletjes te bakken en het eerste waar ik naar vroeg toen ik uit de narcose bijkwam was een oliebol. Toen dat in het ziekenhuis een onmogelijke exercitie bleek te worden, heb ik er alles aan gedaan om tijdig thuis te zijn, zodat ik tenminste dan maar een gekochte oliebol kon eten. De vraag uit de buurt werd voor mij een belangrijk moment van delen. Misschien voelde het wel bijna als eucharistie. Toen dan op een gegeven moment een dronken student mij vertelde dat ze in overleg hadden besloten de oliebolletjes 'holybollen' te noemen, was dat eigenlijk wel ontroerend. Ook dit jaar doe ik graag weer mee."

Buurtpastor

Het is duidelijk: de buurt viert graag feest en Victor Scheijde viert van harte mee. Maar er is ook een diepere laag. Pastoor Victor: "Door het brede contact met mensen leren ze mij als persoon kennen die, ondanks het ambt, niet uit is op bekering. Daardoor kom je behalve de leuke

Het is belangrijk dat kerkelijke en niet-kerkelijke mensen elkaar weten te vinden.

afgerukt. In het ziekenhuis heb ik hem de ziekenzalving toegediend. In alle onzekerheid gaf het hem de kracht om vertrouwen te hebben en zijn verwaterde band met God te verdiepen. Het zijn verhalen die je altijd bij je zal dragen en die ook van invloed zijn op je eigen geloof."

De buurt en de parochie

Door het positieve verhaal van de pastoor heen schemeren ook gemis en zorg. Het buurtpastoraat is wel erg een zaak van de pastoor alleen. Dat is begrijpelijk: de buurt is dichtbij, de meeste parochianen wonen op afstand. Voor veel parochianen is het al heel wat om de tweewekelijkse kerkdiensten, avonddiensten en parochieactiviteiten bij te wonen. Toch komen er bij de koffie-ochtenden enkele parochianen en werken er aan de kinderactiviteiten een paar parochianen mee. Maar je kunt niet zeggen dat het buurtpastoraat in de praktijk gedragen wordt door de parochie.

Pastoor Victor: "Het zou mij geweldig lijken om samen met de buurtbewoners en parochianen oud en nieuw te vieren en als parochianen samen met buurtbewoners de kinderactiviteiten rond Sint Maarten, Kerst en Pasen zouden voorbereiden. Het zou voor mij als pastoor ook een geruststelling zijn dat, wanneer ik er op een gegeven moment niet zou zijn, deze activiteiten toch door zouden gaan."

Beschikbaar zijn als pastoor en als kerk, daar draait het bij pastoor Victor om. Dat levert geen geld op. Pastoor Victor: "Maar ik maak liever een beurs die niet verslijt, zoals Jezus ons opdraagt. Als ik kijk hoe de dingen gegaan zijn met de buurt, dan zie ik wel dat daar een belangrijk deel van mijn roeping ligt. In het werken aan de verbinding tussen kerk en samenleving."

Lezen

Ik bid dus ik ben

Bert Hoedemaker, *Ik bid dus ik ben* ISBN 9789492183736

Een hommage aan de (religieuze) verbeelding en een protest tegen de alleenheerschap van de rationaliteit. Een boek dat laat zien hoe traditionele geloofsinhouden de actuele problematiek van mens en mensheid kunnen verhelderen. Zo biedt het thema 'schuld en verzoening' een realistisch en hoopvol perspectief. Er wordt veel aandacht besteed aan het gebed, dat voor het geloof niet alleen een levens- en denkhouding, maar ook een voedingsbodem is.

Willibrord door de eeuwen

dr. Anton ten Klooster, dr. Arnold Smeets & prof. dr. Peter-Ben Smits, *Willibrord door de eeuwen. Botsende culturen en wisselende perspectieven op de apostel van de lage landen.* ISBN 9789089723000

Hoe moeten we de rol van Willibrord in de geschiedenis waarderen? Is hij een man van geloof of een radicale fanaticus? In hoeverre is hij voor onze tijd een inspirerende figuur? In hoeverre is hij een verbindende figuur? Bijvoorbeeld voor de oecumene. De verschillende auteurs bieden in hun bijdragen aan deze bundel verrassende perspectieven op de apostel van de Lage Landen, die soms kritisch botsen op bestaande beelden en oordelen.

Ode aan de Synode 400 jaar Synode van Dordrecht

Van 13 november 1618 tot 29 mei 1619 vond de Synode van Dordrecht plaats. Dit gebeuren wordt in Dordrecht herdacht met een groot aantal activiteiten. Zo wordt er in het hof van Holland een tentoonstelling gehouden over 400 jaar Statenbijbels. In het Dordrechts Museum is een tentoonstelling te zien met de titel *Bid, werk en bewonder*, over de relatie tussen calvinisme en kunst in brede context. Dat is ook de titel van het bijbehorende boek.

Er is een folder beschikbaar met een wandeling langs plekken die herinneren aan de Synode; ook worden er begeleide wandelingen georganiseerd. Verder is het mogelijk om op een aantal plekken in Dordrecht of thuis achter de computer rond te kijken in historisch Dordrecht ten tijde van de Synode in een hoog-realistische virtuele omgeving en kan men een robot aan het werk zien, die in zeven maanden de complete Bijbeltekst op een rol papier van meer dan duizend meter lang kalligrafeert. De installatie is dag en nacht te bezichtigen.

Voor overige activiteiten en meer informatie: www.synode400.nl

Twee tentoonstellingen

De moderne devotie

In Museum Geert Groote Huis in Deventer is van 17 oktober tot en met 27 januari een tentoonstelling over de Moderne Devotie te zien. Dit mede naar aanleiding van het verschijnen van een prachtig overzichtsboek over deze middeleeuwse beweging, die hierin in al haar schakeringen in een brede context wordt geplaatst: Anna Dlabáčová en Rijcklof Hofman (red.), *De moderne Devotie – Spiritualiteit en cultuur vanaf de Middeleeuwen* ISBN 978946258295

Maria een geschiedenis

In het Ikonenmuseum in Kampen is vanaf 10 november een tentoonstelling te zien die gewijd is aan Maria. Er wordt aandacht gegeven aan het leven van Maria. Een ander thema is de Moeder Gods: iconen waarop Maria en Christus zijn afgebeeld. Ook wordt er stilgestaan bij de verbeelding van wonderen en overwinningen die toegeschreven zijn aan iconen van de Moeder Gods. Zij blijft verweven te zijn met de geschiedenis van Rusland. Ook de verschijningen van de Moeder Gods en de rol die zij heeft gespeeld in de orthodoxe theologie komen aan bod.

Officiële berichten

De Aartsbisschop van Utrecht heeft:

- met ingang van 1 september 2018 mevrouw A.R. Parmentier aangesteld als kerkmeester van de parochie van de H. Vitus te Hilversum, voor een periode van vier jaren.
- met ingang van 1 oktober 2018 de heer K.J. Visser opnieuw aangesteld als kerkmeester van de parochie van de H.H. Jacobus en Augustinus te Den Haag, voor een periode van twee jaren.
- met ingang van 1 oktober 2018 mevrouw I. van 't Erve-Bosch herbenoemd tot lector van het Aartsbisdom Utrecht, voor een periode van vier jaren.
- Met ingang van 1 oktober 2018 de zeereerwaarde heer R.A. Vroom aangesteld als pastoor van de parochie Schoonhoven. Per diezelfde datum is de hoogerwaarde heer W.B. v.d. Velde aangesteld als deservitor van de Statie Friesland.
- met ingang van 1 oktober 2018 mevrouw A. Noort eervol ontslag verleend als kerkmeester van de parochie van de H.H. Maria, Jakobus en Getrudis te Utrecht.
- met ingang van 1 oktober 2018 mevrouw D.A.F. Brons-Lettinga herbenoemd tot lector van het Aartsbisdom Utrecht, voor een periode van een jaar.

De Bisschop van Haarlem heeft:

- met ingang van 1 september 2018 mevrouw M.H.G. Durge aangesteld als kerkmeester van de parochie van de H.H. Adelbertus en Engelmundus te IJmuiden, voor een periode van vier jaren.
- met ingang van 1 september 2018 de heer A.C.N. de Groot aangesteld als kerkmeester van de parochie van de H. Laurentius te Alkmaar, voor de periode van vier jaren.
- Met ingang van 1 oktober 2018 de heer R.A. de Ronde benoemd tot lector van het Bisdom Haarlem, voor de periode van één jaar.
- Met ingang van 1 oktober 2018 de hoogerwaarde heer P.B.A.Smit eervol ontslag verleend als assistierend pastoor van de parochie Amsterdam.
- met ingang van 1 december 2018 de heer Th.E. Gouda eervol ontslag verleend als kerkmeester van de parochie van de H.H. Adelbertus en Engelmundus te IJmuiden.
- met ingang van 1 oktober 2018 mevrouw M. de Winter en de heer F. Kok benoemd tot lector van het Bisdom Haarlem, voor een periode van een jaar
- Met ingang van 1 december 2018 de zeereerwaarde vrouwe M. Liebler eervol ontslag verleend als pastoor van de parochie Krommenie en haar per diezelfde datum aangesteld als assistierend pastoor van de parochie Amsterdam.
- Met ingang van 1 december 2018 de zeereerwaarde heer H. Münch aangesteld tot deservitor van de parochie Krommenie, voor de periode van een half jaar.

Het Collegiaal Bestuur heeft:

- met ingang van 1 september 2018 de hoogerwaarde vrouwe G.C.G. Verhey-de Jager eervol ontslag verleend als studentenpastor. Per diezelfde datum is de zeereerwaarde vrouwe L.M. van Straaten aangesteld als studentenpastor.
- met ingang van 1 oktober 2018 mevrouw Y. van Doesum en mevrouw W.H.M. Kramer-Aardenburg herbenoemd als leden van de redactie van De Oud-Katholiek, voor een periode van vier jaren. Per diezelfde datum is mevrouw A. Paasen benoemd als lid van de redactie, voor een periode van vier jaren.
- met ingang van 1 oktober 2018 mevrouw L.E. Zwart-Vuil eervol ontslag verleend als secretaris van de Adviescommissie Kandidaten Ambtsbedieningen. Per diezelfde datum is tot haar opvolgster benoemd mevrouw C.M. Offerhaus-Draijer, voor een periode van vier jaren.

namens het Collegiaal Bestuur,
M. Konings-Roobol, secr.

Colofon

De Oud-Katholiek is een periodieke uitgave van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland, verschijnt zes keer per jaar en wordt verspreid op alle oud-katholieke adressen in Nederland.

Redactie

Marco Derks, Yvonne van Doesum, Robert Frede, Wilma Kramer, Adrie Paassen, Marieke Ridder.

redactie@okkn.nl of:
Lichtenbergerlaan 74
7431 AL Diepenveen

Vormgeving

Oblong grafisch ontwerp, Jet Frenken www.jetfrenken.nl

Productie

Nilsson Goes, ISSN 0 167 3963

Redactiesluiting:

Redactiesluiting: 8 januari 2019

De volgende Oud-Katholiek verschijnt eind februari

Abonnement

Bent u niet oud-katholiek en wilt u deze uitgave graag ont-

Uitbreiding redactie nodig

Als redactie hopen wij zeer dat onze gemotiveerde maar te kleine groep redacteuren uitbreiding krijgt. Dit is nodig om het voortbestaan van dit blad te garanderen. Als u denkt dat u ons kunt helpen dan is nú het moment om u te melden. Wij wachten uw reactie of tips in gespannen verwachting af.

Mail naar: redactie@okkn.nl

vangen? Voor 25 euro per jaar zenden wij u het blad graag toe. Een briefje met volledige adresgegevens kan naar: Registratie De Oud Katholiek, Koningin Wilhelminalaan 3, 3818 HN Amersfoort. Mailen kan ook: info@okkn.nl. Blad niet ontvangen? Neem eveneens contact op met bovengenoemd adres. Giften zijn welkom op NL06ABNA0214090129 t.n.v. Oud-Katholieke Kerk van Nederland te Amersfoort. **Verantwoording foto's (voor zover bekend):** Omslag: Unsplash Isaac Wendland; pag. 2: Shutterstock; pag. 3: Unsplash Greyson Joralemo; pag. 5: Gebroken spiegel Louis Runhaar; pag. 6: Dio van Maaren; pag. 8: Unsplash Alex Perez; pag. 9: Shutterstock; pag.10: Unsplash Quadaupe Albuquerque; pag. 13: Shutterstock; pag. 15: Shutterstock; pag. 16: Shutterstock; pag. 18/19: Archief OKKN Robert Frede; pag. 20: Hollybollen, Marijn Scheijde-Albers, Dagkapel Adrie Paasen; Achterzijde: Unsplash Achterzijde Anne Frankhuis met boom.

**Het is een
groot wonder,
dat ik niet al mijn
verwachtingen heb
opgegeven,
want ze lijken
absurd en
onuitvoerbaar.
Toch houd ik ze
vast, ondanks
alles, omdat ik
nog steeds aan
de innerlijke
goedheid van
de mens geloof.**

Anne Frank

